

आमाको मुटु संस्मरणात्मक कृतिको विधातात्त्विक अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र
सङ्काय अन्तर्गत पाटन संयुक्त क्याम्पस
नेपाली शिक्षण विभाग
स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको
दसौं पत्रको प्रयोजनका
लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

प्रस्तुतकर्ता

सुमी खड्का

परीक्षा क्रमाङ्क : २२००५९
त्रि.वि.द.नं. : ६-२-४२८-३८-२००८
क्याम्पस क्रमाङ्क : ०४/०६९
नेपाली स्नातकोत्तर कार्यक्रम
पाटन संयुक्त क्याम्पस
पाटनढोका, ललितपुर
२०७३

शोधनिर्देशक : उपप्रा. शेषनाथ पौडेल

आमाको मुटु संस्मरणात्मक कृतिको विधातात्त्विक अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र
सङ्काय अन्तर्गत पाटन संयुक्त क्याम्पस
नेपाली शिक्षण विभाग
स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको
दसौं पत्रको प्रयोजनका
लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

प्रस्तुतकर्ता

सुमी खड्का

परीक्षा क्रमाङ्क : २२००५९
क्याम्पस क्रमाङ्क : ०४/०६९
त्रि.वि.द.नं. : ६-२-४२८-३८-२००८
नेपाली स्नातकोत्तर कार्यक्रम
पाटन संयुक्त क्याम्पस
पाटनढोका, ललितपुर
२०७३

प्रतिबद्धता पत्र

यस शोधपत्रभित्रका सम्पूर्ण सामग्रीहरू कहीं कतैबाट हुबहु साभार गरिएका छैनन् ।
यसका कुनै पनि अंश अन्य प्रयोजनका लागि उपयोग र प्रकाशनमा पनि आएका छैनन् ।
तसर्थ यो शोधपत्र नितान्त मौलिक रहेको प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछु ।

.....

शोधार्थी

सुमी खड्का

शोध निर्देशकको सिफारिस

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, पाटन संयुक्त क्याम्पस नेपाली विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षकी छात्रा सुमी खड्काले नेपाली विषयको स्नातकोत्तर तह दसौं पत्रको प्रयोजनका लागि मेरा निर्देशनमा आमाको मुटु संस्मरणात्मक कृतिको विधातात्त्विक अध्ययन शीर्षकको शोधकार्य सम्पन्न गर्नु भएको हो । शोधार्थीबाट परिश्रमपूर्वक तयार पारिएको शोधकार्यप्रति म सन्तुष्ट छु र यसको यथोचित मूल्याङ्कनका लागि नेपाली विभाग, पाटन संयुक्त क्याम्पस समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

.....

उपप्रा. शेषनाथ पौडेल

नेपाली स्नातकोत्तर कार्यक्रम

पाटन संयुक्त क्याम्पस

पाटनढोका, ललितपुर

मिति : २०७३/१०/०२

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय
नेपाली स्नातकोत्तर कार्यक्रम
पाटन संयुक्त क्याम्पस
पाटनढोका, ललितपुर

स्वीकृतिपत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत पाटन संयुक्त क्याम्पसकी छात्रा सुमी खड्काले त्रि. वि स्नातकोत्तर तहको नेपाली विषयको दसौं पत्रको प्रयोजनका लागि तयार पार्नुभएको **आमाको मुटु संस्मरणात्मक कृतिको विधातात्त्विक अध्ययन** शीर्षकको शोधपत्र सोही प्रयोजनका लागि स्वीकृत गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

१. प्रा. डा. विश्वनाथ भण्डारी (विभागीय प्रमुख) .....
२. सह. प्रा. सुरेन्द्रवरसिंह थापा (संयोजक) .....
३. उपप्रा. शेषनाथ पौडेल (शोध निर्देशक) .....
४. सहप्रा. डा. भागवत ढकाल (बाह्य परीक्षक) .....

मिति : २०७३।१०।२३

कृतज्ञता ज्ञापन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय अर्न्तगत पाटन संयुक्त क्याम्पस नेपाली स्नातकोत्तर कार्यक्रम, स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको दसौं पत्रको अध्ययन परिपूर्ति गर्ने प्रयोजनका लागि आमाको मुटु संस्मरणात्मक कृतिको विधातात्त्विक अध्ययन शीर्षकको यो शोधकार्य मैले आदरणीय गुरु उपप्रा शेषनाथ पौडेलको कुशल निर्देशनमा तयार पारेकी हुँ । शोधकार्यका सन्दर्भमा आइपरेका विभिन्न समस्याहरूको समाधान गर्न आफ्नो व्यस्तता र स्वाध्ययनका क्रममा पनि उहाँले मलाई निरन्तर प्रेरणा र हौसला प्रदान गरेकाले नै मैले यो शोधकार्य पूरा गर्न सकेकी हुँ । आफ्नो व्यस्त र अमूल्य समयको पनि वास्ता नगरी उत्साहपूर्वक आवश्यक निर्देशन दिँदै अपूर्व सहयोग गर्नुहुने शोध निर्देशक श्रद्धेय गुरु शेषनाथ पौडेलप्रति म हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

मेरो शोध प्रस्ताव स्वीकृत गरी प्रस्तुत शीर्षकमा शोधकार्य गर्न अवसर प्रदान गर्नुभएकोमा पाटन संयुक्त क्याम्पस, नेपाली विभागका विभागीय प्रमुख प्रा.डा. विश्वनाथ भण्डारी, स्नातकोत्तर शिक्षण कार्यक्रमका संयोजक आदरणीय गुरु सह प्रा. सुरेन्द्रवरसिंह थापाप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु । त्यस्तै गरी आदरणीय गुरुहरू प्रा.डा. कृष्णप्रसाद दाहाल, प्रा.डा.जगदीशचन्द्र भण्डारी, उपप्रा शोभा बराल लगायत सहयोग र सल्लाह दिनुहुने नेपाली विभागका अन्य गुरुगुरुआमाप्रति पनि म हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु ।

शोधपत्रको तयारीका सिलसिलामा आवश्यक सामग्री सङ्कलनमा सहयोग गर्ने त्रि.वि केन्द्रीय पुस्तकालयप्रति आभार व्यक्त गर्दछु । अध्ययनको यो क्षणसम्म अविरल प्रेम, प्रेरणा र अवसर प्रदान गरेर मलाई हरेक तवरको सहयोग प्रदान गर्ने मेरा पूज्य पिता भोलानाथ खड्का, माता तुलसा खड्का, दाजु धीरज खड्का र बहिनी सृष्टि खड्काप्रति पनि हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु ।

अन्त्यमा म प्रस्तुत शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि नेपाली स्नातकोत्तर कार्यक्रम पाटन संयुक्त क्याम्पस, पाटनढोका समक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

मिति : २०७३/१०/०२

.....

शोधार्थी

सुमी खड्का

परीक्षा क्रमाङ्क : २२००५९

त्रि.वि.द.नं. : ६-२-४२८-३८-२००८

(घ)

विषय सूची

<u>शीर्षक</u>	<u>पृष्ठ</u>
प्रतिबद्धता पत्र	क
शोध निर्देशकको सिफारिस	ख
स्वीकृतिपत्र	ग
कृतज्ञता ज्ञापन	घ
विषय सूची	ड-च
परिच्छेद : एक	
शोध परिचय	१-५
१. विषय परिचय	१
२. समस्या कथन	२
३. शोध कार्यको उद्देश्य	२
४. पूर्वकार्यको समीक्षा	२
५. शोधकार्यको औचित्य	३
६. शोधकार्यको सीमाङ्कन	४
७. शोधविधि	४
७.१ सामग्री सङ्कलन विधि	४
७.१ सामग्री विश्लेषणको पद्धति तथा सैद्धान्तिक आधार	४
८. शोधपत्रको रूपरेखा	५
परिच्छेद : दुई	
संस्मरण साहित्यको सैद्धान्तिक स्वरूप	६-२२
२.१. परिचय	६
२.२. संस्मरणको अर्थ र परिभाषा	६
२.३. संस्मरणका आधारभूत तत्त्वहरू	७
२.४. संस्मरणको स्वरूप	११
२.५. संस्मरण साहित्य र निकटवर्ती अन्य विधाको तुलना	१२
२.६. निष्कर्ष	२३
परिच्छेद : तीन	
रामेश कोइरालाको चिनारी	२४-३३
३.१. परिचय	२४
३.२. जीवनी	२४
३.३. व्यक्तित्व	२८
३.४. कृतित्व	३१
३.५. निष्कर्ष	३२

परिच्छेद : चार	
आमाको मुटु संस्मरणात्मक कृतिको विश्लेषण	३४-६६
४.१. परिचय	३४
४.२ आख्यानात्मकता	३४
४.२.१ विषयवस्तु	३५
४.२.२ पात्रविधान	३८
४.२.३ परिवेश	५२
४.२.४ कौतूहल	५४
४.३ उद्देश्य	५४
४.४ भाषाशैली	५६
४.५ तटस्थता	५८
४.६ वैयक्तिकता (निजात्मकता)	५९
४.७ सामाजिकता	६०
४.८ ऐतिहासिकता	६१
४.९ काल्पनिकता	६२
४.१० वस्तु सत्यप्रतिको इमानदारी	६३
४.११ भावुकता	६३
४.१२ प्रभावपरकता	६५
४.१३ निष्कर्ष	६५
परिच्छेद : पाँच	
सारांश र निष्कर्ष	६७-६९
५.१ परिचय	६७
५.२ सारांश	६७
५.३ निष्कर्ष	६८
सन्दर्भ सामग्री सूची	७२
परिशिष्ट	७३-७४